

A1999-10 11.08.99

Konkurranseloven § 3-10, henvendelse fra Logtek AS vedrørende en leveringsnektelse

Sammendrag:

Konkurransetilsynet har vurdert en klage fra Logtek AS vedrørende en leveringsnektelse av lisenskode til et dataprogram til prosessering av akustiske data. Konkurransetilsynet er av den oppfatning at anbudskonkurranse og en sterk etterspørselsside i markedet for innsamling- og prosesseringstjenester innebærer at konkurransen i disse markedene er sterkere enn det aktørenes markedsposisjon skulle tilsi. Det er tilsynets vurdering at det er virksom konkurranse i markedet for prosessering av akustiske data, og at leveringsnektelsen ikke er egnet til å begrense konkurransen i strid med lovens formål. Det er derfor ikke grunnlag for inngrep etter konkurranseloven.

Konkurransetilsynet viser til brev av 23. mai 1998 fra Logtek AS og til tilsynets brev av 18. september 1998 vedrørende en leveringsnektelse av lisenskode til et dataprogram. Tilsynet viser videre til telefonsamtaler i sakens anledning.

1. Bakgrunn

I brev av 23. mai 1998 fikk Konkurransetilsynet en henvendelse fra Logtek AS med en klage på Western Atlas (nå Baker Atlas) vedrørende en leveringsnektelse. Ifølge Logtek nekter Baker Atlas å levere lisenskode til et dataprogram til prosessering av akustiske data. Logtek ber tilsynet om å vurdere leveringsnektelsen i forhold til konkurranseloven § 3-10, inngrep mot konkurranse-skadelig adferd.

Det ovennevnte forhold omhandler en leveringsnektelse av lisenskode til et dataprogram som lisensieres bort mot vederlag og som brukes av kjøper i ervervsvirksomhet. Dette er et forhold som det eventuelt kan gripes inn overfor etter konkurranseloven § 3-10, dersom vilkårene for inngrep er tilstede.

Konkurranseloven § 1-5 fastslår at loven gjelder vilkår, avtaler og handlinger som foretas, som har virkning eller som er egnet til å ha virkning her i riket. Konkurransetilsynet antar at ovennevnte forhold vil kunne ha konkurransemessig virkning på kontinentalsokkelen. Uttrykket "her i riket" omfatter i straffeloven § 12 første ledd nr. 1 også kontinentalsokkelen. På denne bakgrunn har tilsynet tidligere lagt til grunn i vedtak V99/34 i sak 99/71 og i sak 94/1454 at kontinentalsokkelen omfattes av uttrykket "her i riket" i konkurranseloven § 1-5.

2. Konkurranseloven § 3-10

Med hjemmel i konkurranseloven § 3-10 kan Konkurransetilsynet gripe inn mot vilkår, avtaler og handlinger dersom tilsynet finner at disse har til formål, virkning eller er egnet til å begrense konkurransen i strid med lovens formål. I konkurranseloven § 1-1 heter det at lovens formål er å sørge for effektiv utnyttelse av samfunnets ressurser ved å legge forholdene til rette for virksom konkurranse.

Konkurransetilsynet har ikke adgang til å gripe inn mot vilkår, avtaler eller handlinger bare fordi de

virker urimelige. For at inngrepskriteriet i konkurranse-loven § 3-10 skal være oppfylt, er det en forutsetning at vilkåret, avtalen, eller handlingen det vurderes å gripe inn mot har konkurranse-begrensende virkning i strid med formålet i loven.

3. Partene

Logtek AS er et konsulentfirma innen petrofysikk som ble etablert i september 1997. Firmaet driver med en uavhengig kvalitetssikring, tolkning og prosessering av petrofysiske brønndata, samt salg av konsulenttjenester innen petrofysikk. Prosessering av akustiske data skal være et av satsningsområdene til Logtek. På grunn av leveringsnektelsen har Logtek ikke kunnet prosessere akustiske data. Logteks kunder har vært de store oljeselskapene som er etablert i Norge. Aktiviteten har fordelt seg med 85 % på konsulenttjenester og 15 % på kvalitetssikring av petrofysiske data. Western Atlas International Inc (Texas, USA) har virksomhet som omfatter utvikling, salg og lisensiering av dataprogrammer for prosessering av loggdata. Selskapet hadde tidligere en avtale med Landmark om lisensiering av dataprogrammer. Western Atlas' norske avdeling har drevet virksomhet i Norge siden ca. 1977-78. Avdelingens virksomhet består i innsamling og prosessering av geologiske undervannsdata. Western Atlas fusjonerte 10. august 1998 med Baker Hughes. Det nye selskapet heter Baker Atlas (BA). BA er en tjeneste-leverandør til petroleumsindustrien. Konkurransetilsynet vil heretter omtale selskapet som BA.

4. Saksforhold

For å kunne prosessere akustiske loggedata er det behov for en spesiell programvare. Ifølge Logtek fikk selskapet installert en programpakke kalt "PetroWorks Advanced". Program-pakken er utviklet av BA. Gjennom en samarbeids-avtale (lisensavtale) mellom BA og Landmark, fikk Landmark rettighetene til å videreselge eller underlisensiere BA sine software-produkter. Imidlertid måtte alle under-lisensieringer godkjennes av BA, som utleverte lisensnøkkel (passord) til Landmark slik at kundene kunne ta i bruk softwaren. Da programmet ble installert, fikk Logtek en prøvelisenskode som varte i en måned. Landmark forsikret Logtek om at det ikke ville være noe problem å innhente lisenskode fra BA. I forbindelse med et prosesserings-prosjekt for Statoil, ba Logtek Landmark om å innhente de nødvendige lisenskodene for å kunne ta i bruk data-programmet. Ifølge Logtek nektet BA å utlevere lisenskodene til Landmark.

I brev av 25. januar 1999 bekrefter Landmark disse opplysningene. Videre kunne Landmark opplyse om at BA i etterkant av dette sa opp sin avtale med Landmark, og at Landmark derfor ikke lenger har rettigheten til å underlisensiere programmet "PetroWorks Advanced".

I brev av 9. november 1998 anfører BA at samarbeidet med Landmark gjaldt salg av brukerlisenser til kunder (sluttbrukere) til bruk for prosessering. BA fikk beskjed fra Landmark at Logtek ønsket programmet på prøve, og at Logtek skulle demonstrere programmet for Statoil. BA anfører at selskapet har utarbeidet programmet for selv å bruke det og for å selge det til slutt-brukere, hvilket Logtek ikke er å anse som. BA hevder at de aldri har mottatt noen søknad fra Logtek om å få en full lisens.

Som det fremgår av ovennevnte er partene noe uenige om de faktiske saksforhold. Ut i fra en

konkurransemessig vurdering vil det avgjørende i denne saken være at Logtek ikke har tilgang til lisenskodene til prosesseringssoftwaren, og hvorvidt dette er egnet til å begrense konkurransen i strid med lovens formål.

5. Markedet

Letevirksomheten etter olje- og gassforekomster starter med å foreta seismiske undersøkelser som skal skaffe kunnskap om geologien ved å kartlegge bergartlagene. Lydbølger sendes gjennom bergartlagene og reflekteres opp til et fartøy på havoverflaten. Etter at de seismiske dataene er samlet inn blir de bearbeidet (prosessert) og tolket. Fra dette skal geologer kunne lokalisere hvor det er stor sannsynlighet for olje- og gassforekomster. Dersom det geologiske potensialet virker tilstrekkelig lovende, vil en foreta en lete- eller prøveboring for å verifisere antagelsene om at det finnes hydrokarboner i reservoarer (lommer) nede i grunnen (2000-3000 meters dyp). Det bores med andre ord en brønn hvor en foretar målinger, dvs. samler inn brønndata eller logger brønnen. Dette gjøres for å registrere bergartenes fysiske egenskaper. Videre må disse brønndataene prosesseres og tolkes for å kunne si noe om bergartlagene inneholder olje eller gass. Dersom det viser seg at noen av bergartlagene inneholder olje eller gass, blir det ofte utført en produksjonstest der en lar oljen/gassen strømme opp til overflaten, der hastighet og kvalitet på oljen eller gassen blir målt.

Operatøren av feltet (dvs. oljeselskapene) har en underleverandør som foretar boring av et borehull (brønn), der brønndataene blir innhentet fra. Det selskapet som har fått logge-kontrakten av oljeselskapet utfører loggingen av brønnen. Dette gjøres ved at spesielle sonder med forskjellige måleinstrumenter senkes ned i bunnen av hullet for deretter å bli trukket opp, mens bergartens fysiske egenskaper registreres. Både BA og Schlumberger er selskap som leverer slike innsamlingstjenester. Markedet for innsamling av akustiske brønndata antas å ha en årlig omsetning på rundt 160 millioner kroner. Markedsandelene til BA vil variere noe, men BA anslår at deres markedsandel ligger rundt 45 %.

Etter at loggingen er utført bestiller oljeselskapet prosessering og tolkning av de innsamlede dataene. BA og Schlumberger leverer slike tjenester. Videre finnes det flere oljeselskap som selv utfører dette arbeidet. Det er i prosesseringsmarkedet at Logtek ønsker å gjøre sin inntreden. Markedet for prosessering av akustiske brønndata antas å ha en årlig omsetning rundt 40 millioner kroner. Også her vil markedsandelene variere noe. BA hevder å ha en markedsandel rundt 30 %.

6. Konkurransemessige vurderinger

Konkurransetilsynet har vurdert hvorvidt leveringsnektelsen av lisenskoder til et dataprogram for prosessering av akustiske brønndata er egnet til å begrense konkurransen i strid med lovens formål i markedet for prosessering av akustiske brønndata.

BA er en stor aktør både i markedet for innsamling av akustiske brønndata og i markedet for prosessering av akustiske brønndata, og har en sterk markedsposisjon i begge disse markedene. BAs sterkeste og viktigste konkurrent i både innsamlings- og prosesserings-markedet er Schlumberger. Videre er Halliburton en viktig potensiell konkurrent i begge disse markedene, og en eventuell

etablering vil kunne føre til økt konkurranse både i innsamlings- og prosesseringsmarkedet.

Oljeselskapene er de eneste aktørene som etterspør innsamling- og prosesseringstjenester. Spesielt har Statoil en sterk stilling i dette markedet. Statoil anslår at deres kjøp av slike tjenester utgjør ca. 50 % av det totale markedet på norsk sokkel. Konkurransetilsynet har fått opplyst at tildeling av kontrakter skjer etter en anbudskonkurranse. Ved å sette sine kontrakter ut på anbud vil oljeselskapene finne frem til de eller den tjenesteleverandøren som har det beste tilbudet sett i forhold til pris og kvalitet. For å oppnå størst mulig samfunnsøkonomisk effektivitet bør kontrakten tildeles den mest effektive tjenesteleverandøren. Det er grunn til å tro at den mest effektive tjeneste-leverandøren vil gi det beste tilbudet og får tildelt kontrakten. Et oljeselskap som maksimerer sine netto inntekter vil ha incentiver til å velge det beste tilbudet. Oljeselskapene vil også ha incentiver til å opprettholde konkurransen i markedet på lengre sikt, slik vil de kunne unngå at en tjenesteleverandør oppnår en markedsposisjon som gir han mulighet til å utøve markedsakt gjennom bl.a. økte priser på sine tjenester.

Etter tilsynets vurdering vil anbudskonkurransen i markedene for innsamling- og prosesseringstjenester bidra til å øke konkurransen mellom tjenesteleverandørene i markedene. Men fordi kontraktene er store og tildeles for relativt lange tidsperioder, kan det føre til et begrenset antall aktører i markedet med en betydelig markedsposisjon. Imidlertid vil den potensielle konkurransen i markedet være av betydning for konkurransepresset i disse markedene. Aktører som ikke er etablerte i Norge vil kunne være med å konkurrere om kontraktene. Ettersom markedet for innhenting av akustiske data er kapitalkrevende og kontraktene er av relativt lang varighet, er det rimelig å anta at enkelte aktører ikke vil etablere seg i Norge før de har fått en kontrakt om innhenting av data. Disse aktørene vil imidlertid kunne konkurrere om fremtidige kontrakter og således virke disiplinerende på de etablerte markedsaktørene ved senere anbudsrunder. Halliburton er som tidligere nevnt trolig den viktigste potensielle konkurrenten til de etablerte aktørene i markedet.

Det er Konkurransetilsynets oppfatning at anbuds-konkurranse og en sterk etterspørselsside i markedet for innsamling- og prosesseringstjenester innebærer at konkurransen i disse markedene vil være sterkere enn det aktørenes markedsposisjon skulle tilsi.

Logteks tilgang til BAs dataprogram vil ha som følge at Logtek kommer i direkte konkurranse med BA i markedet for prosessering av akustiske brønndata. Konkurransetilsynet er noe i tvil om det vil være hensiktsmessig å pålegge en aktør å levere en egenutviklet programvare som brukes i direkte konkurranse med sin egen virksomhet. Et slikt pålegg vil kunne svekke markedsaktørenes incitament til innovasjon og utvikling. Dette kan hindre en naturlig utvikling og strukturendring, og kan gi uheldige konsekvenser for ressursutnyttelsen i et marked. Videre er det også noe uklart for tilsynet hvorvidt Logtek har andre muligheter til å skaffe relevant prosesserings-software. Etter det tilsynet har forstått vil det på noe lengre sikt være mulig for Logtek å få tilgang på slik programvare ved selv å utvikle den i samarbeid med dataselskap eller forskningsmiljøer.

7. Konkurransetilsynets avgjørelse

Med bakgrunn i ovennevnte er det Konkurransetilsynets oppfatning at det er virksom konkurranse i markedet for prosessering av akustiske data, og at leverings-nektelsen ikke er egnet til å begrense konkurransen i strid med lovens formål. Det er derfor ikke grunnlag for inngrep etter konkurranseloven

§ 3-10.

[til toppen](#)